

Η επτανησιακή γεωγραφική γλωσσική ποικιλία της Νεοελληνικής:

Μια ολιστική προσέγγιση

Παναγιώτης Γ. Κριμπάς
Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης
pkrimpas@bscc.duth.gr

Abstract

This article (re-)visits phonological, morphological, and lexical features that are common to all of the Heptanese (with very few exceptions in Cythera/Anticythera) but absent or residual in Standard Modern Greek. I argue that many of them are overlooked, under-discussed, misinterpreted or exaggerated in the current literature and that they are enough to testify to the existence of a single Heptanesian dialect, since linguistic peculiarities of each island are comparatively minimal.

Keywords: Heptanese, Heptanesian dialect, Heptanesian idioms

1 Εισαγωγή

Για το γλωσσικό τοπίο των Επτανήσων επικρατεί διχογνωμία, καθώς αλλού (Κοντοσόπουλος 2001: 67 και 2012: 53, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008 και 2012, Τσάκωνα 2006, Φίλιππας 2009: 125, Holton 2017: 27, Mackridge 2014: 1, Κατσούδα 2016: 46, Katsouda 2016: 247, Σιμήρης 2016: 59) υπογραμμίζονται τοπικές διαφορές, μέσω όρων όπως «επτανησιακά@ ιδιώματα/διάλεκτοι, αγγλ. Heptanesian idioms/dialects», και αλλού (Μακρή 2013: 5, Vincent 2014: 117, 125, 127, 129, 131, Ράλλη 2014: 78-79 και 2017: 22, Φραγκοπούλου 2017: 505, Ράλλη και Μακρή 2018, Καραντζόλα και Παπαϊωάννου 2018) ευρύτερες ομοιότητες, μέσω όρων όπως «Ε/επτανησιακή (διάλεκτος)/Heptanesian (dialect)».¹ Αυτό επειδή: α) η υπέρταξη δεδομένης γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας (εφεξής: ΓΠΠ) συγκαθορίζεται από το ποια ισόγλωσσα επιστρατεύονται ως διαφοροποιητικά χαρακτηριστικά² βάσει της *αντιθετικής μεθόδου* (Zgusta 1971: 205)-³ β) γλωσσικά τα Επτάνησα έχουν μελετηθεί αποσπασματικά (Κοντοσόπουλος 2001: 212, Κοροσίδου-Καρρά 2005: 3, Τσάκωνα 2006: 2, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2012: 185, Μακρή, Κουτσούκος, και Ανδρέου 2013: 58, Παντελίδης 2015: 42, Makri 2015: 166, Καραντζόλα και Λαβίδας 2016: 131) λόγω ομοιοτήτων με τη Νεοελληνική Κοινή (εφεξής: ΝΕΚ), που άντλησε υλικό και από Πελοπόννησο/Επτάνησα (Joseph και Tserdanelis 2003: 823, 832, Horrocks 2010: 384-388, 442-445, 448, Κοντοσόπουλος 2001: 73 και 1985: 66, Tonnet 1995: 162).⁴ γ) ελάχιστα έργα συνεξετάζουν⁵ γλωσσικά όλα τα Επτάνησα.

¹Τα όρια μεταξύ «γλώσσας»/«διάλεκτου»/«ιδιώματος» είναι ασαφή, έτσι οι γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες (εφεξής: ΓΠΠ) αποκαλούνται «διάλεκτοι/dialects», βλ. Minniti-Γκόνια (2019: 772), παρότι στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία συνυπάρχει ο όρος «ιδίωμα», βλ. π.χ. Κοντοσόπουλος (2001: 67 και 2012: 53), Τσάκωνα (2006), Φίλιππας (2009: 125), Καραντζή-Ανδρειωμένου (2008 και 2012), Κατσούδα (2016: 46), Σιμήρης (2016: 59), που υποδηλώνει μια (όχι απορριπτέα) εμπειρική εκτίμηση περί αλληλοκατανοησιμότητάς τους (Ανδριώτης 1995: 113, Μυτούλα 2006: 1) με πρότυπες ποικιλίες (εδώ: τη Νεοελληνική Κοινή, εφεξής: ΝΕΚ).

²Πβ. Κατωμένος (1985: 53-56, 63).

³Πβ. Κατσούδα (2016: 30), Σιμήρης (2016: 36). Για μειονεκτήματα (αναπόφευκτα σε συνοπτικές εργασίες) βλ. Κριμπάς (2019a: 246, 2019b: 803).

⁴Αλλά και από αλλού (Παντελίδης 2015: 42-43, 45-49, Μαγουλά και Μπέης 2012: 49-50). Η Επτανησιακή υπάγεται σε μια «κεντρική» (Trudgill 2003: 58-59) ΓΠΠ με τις πελοποννησιακές και

Ανεξαρτήτως συνεξέτασης, στη βιβλιογραφία πολλά πανιόνια γλωσσικά χαρακτηριστικά: α) παραβλέπονται (βλ. πρкт. 2.1.1, 2.2.1)· β) υποβαθμίζονται (ή υπερκτιμώνται) γεωγραφικώς, συχνά με ανεπαρκή περιγραφή αιτίας/προέλευσης/σχηματισμού/λειτουργίας/περιβάλλοντος (βλ. πρкт. 2.1.2, 2.2.2, 2.3.1)· γ) περιγράφονται ανεπαρκώς, παρότι αναγνωρίζονται ως πανιόνια (βλ. πρкт. 2.1.3, 2.2.3)· δ) υπερτονίζονται ως διαφοροποιητικά από μια μονοτυπική ποικιλία της NEK, παραβλέποντας την υφολογική ποικιλότητά της. Έχω συζητήσει διεξοδικά τα περισσότερα περιγράφοντας τη γλωσσική εικόνα μεμονωμένων ιόνιων νησιών (Κριμπάς 2019a και 2019b)· παρακάτω παρουσιάζονται βάσει αντιμετώπισής τους στη βιβλιογραφία· εξαιρούνται όσα υπερκτιμώνται/υπερτονίζονται (: μη πανιόνια/μη διαφοροποιητικά από τη NEK/υπολειμματικά στη NEK) (Κριμπάς 2019b: 807, 809-811).

Όπως παντού, στα Επτάνησα όλα τα γλωσσικά επίπεδα υφίστανται εξέλιξη. Πολλά πανιόνια χαρακτηριστικά (που δεν υιοθετήθηκαν στη NEK) μαρτυρούνται γραπτά τουλάχιστον από τον 15ο–17ο αι. μ.Χ.,⁶ μαζί με παλαιότερους, σχεδόν πανελλήνιους νεωτερισμούς,⁷ ενώ άλλα εξέλιπταν. Ορθογραφικές συμβάσεις και υπερδιορθώσεις ενίοτε συσκοτίζουν τη φωνολογική εικόνα παλαιότερων (>αρχές 20ού αι.) γραπτών πηγών (Tonnet 1995: 127, Horrocks 2010: 276-277, 282-283, Κριμπάς 2019b: 806-807)· έτσι, τυχόν [+λόγια] χαρακτηριστικά στον γραπτό λόγο Επτανησιών δεν υπήρχαν αναγκαστικά και στη [-λόγια/+λαϊκή] επτανησιακή χρήση της εποχής.⁸ Ενίοτε, [-λόγια/+λαϊκά] επτανησιακά χαρακτηριστικά αποδίδονται εσφαλμένα σε διαφορετικά φαινόμενα.⁹

Για να διαπιστωθεί, επομένως, αν η «επτανησιακή διάλεκτος» (εφεξής: «Επτανησιακή») είναι συγχρονικά¹⁰ έγκυρη κατηγορία (έστω σε ταχεία υποχώρηση), επισημαίνονται όσα πανιόνια¹¹ χαρακτηριστικά (με ελάχιστες εξαιρέσεις σε Κύθηρα/Λευκάδα)¹² δεν καλύπτει η πολυτυπία/υφολογική ποικιλότητα της NEK και

δυτικοηπειρώτικες ΓΠΠ (Newton 1972: 13-19, Παπαγεωργίου 1994: 332-334, Ralli 2006: 122, Horrocks 2010: 382, 384, 443, Μαγουλά και Μπέης 2012: 49).

⁵Για δεδηλωμένη συνεξέταση βλ. Κοντοσόπουλος (2001: 67 και 2012: 53), Τσάκωνα (2006), Καραντζή-Ανδρειωμένου (2008 και 2012), Ράλλη και Μακρή (2018), Ντελόπουλος (2019), για ευκαιριακή βλ. Χυτήρης (1978), Κοροσίδου-Καρρά (2003), Φίλιππας (2009: 125), Μαγουλά και Μπέης (2012: 46-49), Γιακουμάκη (2012), Ραντοπούλου (2012), Φραγκοπούλου (2015), Κατσούδα (2016: 46), Σιμήρης (2016: 58-60).

⁶Πβ. Vincent (2014: 125, 127, 129, 131), Σιμήρης (2016: 39-40), Holton (2017: 19-21, 25, 27-28).

⁷Π.χ. γρήγορη ομιλία (αφομοίωση/σίγηση/κράση), βλ. Holton (2017: 21), που την ανάγει στον 12ο αι.

⁸Βλ. Κριμπάς (2019b: 806, 815). Λ.χ. ο τύπος (*αμπελο*)*φυτευσία*, που ερμηνεύεται ως προϊόν ασυνηθισίας στην Κερκυραϊκή του 16ου αι. (Καραντζόλα και Λαβίδας 2016: 140), προδίδει πολλαπλή υπερδιορθωση ([+λόγιο] [fs] αντί [-λόγιο] [rs] και ασυνηθισία). Για αντικειμενικότερη άποψη βλ. Καραντζόλα και Παπαϊωάννου (2018: 249-250).

⁹Παραδείγματα: Η ανύψωση [e]>[i], λόγω της υποχρεωτικά τονούμενης θέσης της (*προτιμητίας*<*προτιμητέος*) υποδηλώνει ορθογράφηση κλειστών /e o/ της Επτανησιακής (βλ. 2.1.1i), όχι βόρειο φωνηεντισμό (Καραντζόλα και Λαβίδας 2016: 138, 147)· στα *ίζυπνος*, *ίγκαира* ‘έξυπνος’, ‘έγκαира’ (Χυτήρης 1978: 34) ίσως και αφομοίωση/ανομοίωση (πβ. 2.2.2iii). Το [ts] στα *τη/τσι/τσου* είναι αποτέλεσμα συγκοπής και επανάλυσης των *της/τις/τους* (Κριμπάς 2019b: 825-827), όχι τσιτακισμού (Καραντζόλα και Λαβίδας 2016: 141).

¹⁰Η «συγχρονικότητα» προσεγγίσεων διαλέκτων σε ταχεία υποχώρηση είναι προβληματική (Σιμήρης 2016: 36-37). Γι’ αυτό αποφεύγω όσα στοιχεία «από τις γραπτές πηγές του ιδιώματος [...] δεν χρησιμοποιούνται» (Σιμήρης 2016: 37) στα Επτάνησα τουλάχιστον από τα μέσα του 20ού αι., επιτυγχάνοντας έτσι μια προσέγγιση «αναδρομικά συγχρονική», αφού η NEK ήταν ήδη διαμορφωμένη τότε και, παράλληλα, άρχιζε η υποχώρηση της Επτανησιακής.

¹¹«Πανιόνια» επειδή απαντούν σε όλα τα Επτάνησα, παρά μικρές διαφοροποιήσεις/ανταγωνιστικούς τύπους εντός δεδομένου νησιού (ποικιλότητα/επίδραση NEK).

¹²Τα Κύθηρα/Αντικύθηρα (διαφορές στο Κατσούδα 2016: 47-48) εμφανίζουν ερωτηματικό *είντα*, τσιτακισμό ουρανικών συμφώνων πριν από [e i] και επίταξη αδύνατου τύπου προσωπικής αντωνυμίας

μαρτυρούνται (και) γραπτά το νωρίτερο από το πρώτο μισό του 20ού αι., οπότε σταθεροποιείται σταδιακά η ορθογραφία και οι καταγραφείς αποκτούν επίγνωση της αντίθεσης [+λόγιο]:[-λόγιο]. Τα μη πανιόνια χαρακτηριστικά ενός ή περισσότερων νησιών είναι ελάχιστα (Κριμπάς 2019a: 259 και 2019b: 847-850).

Τα χαρακτηριστικά αντλήθηκαν από: α) καταγραφές του 20ού αι.,¹³ β) μακρόχρονη προσωπική¹⁴ επαφή με ηλικιωμένους συγγενείς από την Κεφαλονιά και γνωστούς από τα υπόλοιπα Επτάνησα, και γ) επιτόπια εξέταση της ομιλίας ηλικιωμένων Επτανησίων από διάφορες περιοχές.¹⁵ Τουλάχιστον 8 χαρακτηριστικά (2.1.1i, iii, 2.1.3i-iv, 2.2.3v, vii) επιβιώνουν σε πανιόνιο επίπεδο, καθώς υποχωρεί η Επτανησιακή πιεζόμενη από τη ΝΕΚ (Ράλλη 2014: 79), με αποτέλεσμα μια επτανησιακή υπόκοινη (Κριμπάς 2019b: 851) που ευνοεί και δημώδεις τύπους της ΝΕΚ, ως πλησιέστερους στους επτανησιακούς.

2 Πανιόνια χαρακτηριστικά

2.1 Φωνολογικό επίπεδο

2.1.1 Παραβλεπόμενα

- i. διατήρηση κλειστής και πρόσθιας άρθρωσης των /a e i/ ως [a e i]: *είναι ώρα* ['ine 'ora] (ΝΕΚ ['ine 'ɔre])
- ii. τάση προσεγγιστικής άρθρωσης και, σποραδικά, αποβολής του /ð/: *το δάχτυλο* /to 'ðaxtɪlo/, πβ. ΝΕΚ /tɔ 'ðexɪlo/· ζακ. *ισπονέρομαι* (<δισπονέρομαι), λευκ. *ιβάρι* (<διβάρι) 'ιχθυοτροφείο, βιβάρι'
- iii. αποχηροποίηση του /r/ πριν από άηχα σύμφωνα: *πόρτα* ['por ɬa] (ΝΕΚ ['ɔrɬe])

2.1.2 Γεωγραφικώς υποβαθμιζόμενα (ενίοτε και ανεπαρκώς περιγραφόμενα)

- i. σποραδικά, προθετικό [a] (σπανιότερα [e]) πριν από (ιστορικά) αρχικό σύμφωνο (Χυτήρης 1978: 35, Κοντομίχης 2001: 14, Κοροσίδου-Καρρά 2003: 74, Μαγουλά και Μπέης 2012: 47, Κατσούδα 2016: 58-59, Σιμήρης 2016: 64-65): *απαρατημένος* 'παρατημένος', κυθ. *εζ(η)μία* 'ζημιά'¹⁶
- ii. σποραδικά, [e i]>[o] (αφομοίωση/ανομοίωση σε περιβάλλον [e i o]): στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 35, Κατσούδα 2016: 63, Σιμήρης 2016: 73) δεν καθορίζεται περιβάλλον: *ορπίδα* 'ελπίδα', *ογρός* 'υγρός'
- iii. σποραδικά, συγκοπή άτονων [i u] (Φιλήντας 1931: 25, Χυτήρης 1978: 33, Ραυτοπούλου 2012: 66, Κατσούδα 2016: 45, 61-62, Σιμήρης 2016: 68-69, Πυλαρινός 2017: 12) μεταξύ τριβόμενου-κλειστού/κλειστού-τριβόμενου/τριβόμενου-τριβόμενου, συστηματική/ευρύτερη (αποβολή/συγκοπή) μόνο στη Λευκάδα¹⁷ (Κοντοσόπουλος 2001: 67, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2012:

(Κοντοσόπουλος 1981: 137, 2001: 65-67, 2012: 54, Κατσούδα 2016: 46-47), αλλά και τα περισσότερα επτανησιακά χαρακτηριστικά, πβ. Κατσούδα (2016: 45), Σιμήρης (2016: 58). Στα «Κύθηρα» συμπεριλαμβάνω γλωσσικά Αντικύθηρα/Ελαφόνησο.

¹³Για έντυπες πηγές και προβληματισμό βλ. Κριμπάς (2019b: 805-807, 808).

¹⁴Πβ. Σιμήρης (2016: 44).

¹⁵36 πληροφορητές (ηλικίας 70-90)· παραλείπονται λόγω περιορισμών έκτασης.

¹⁶Διαφορετικό το δεικτικό/αναλογικό προθετικό [e] (*επέρυσι/εσήμερα*), βλ. 2.2.2iv.

¹⁷Βλ. Φίλιππας (2009: 125), Κριμπάς (2019a), που ερμηνεύουν τον ημιβόρειο λευκαδίτικο φωνηεντισμό ως ενδοεπτανησιακή ποικιλότητα. Στη «Λευκάδα» συμπεριλαμβάνω γλωσσικά τις Τηλεβοΐδες Νήσους.

- 185, Ralli 2012: 114 και 2014: 263, Μακρή, Κουτσούκος, και Ανδρέου 2013: 63, Ράλλη 2014: 78, Φραγκοπούλου 2015: 226, 2017: 505, Κατσούδα 2016: 45, Σιμήρης 2016: 59): κερκ. *ασκώνω* ‘σηκώνω’, *Καρ(ου)σάδες*, λευκ. *απ’θώνω* (<*απιθώνω*) ‘ακουμπάω’, *κ’φο* ‘ποντίκι’ (<*κουφό*), ιθακ./κυθ. *φτίλι* ‘φίτιλι’, *συρπώνει* ‘σουρουπώνει’, κεφ. *διμνιό* (<*διμηνιό*) ‘σιτάρι δίμηνης ωρίμασης’, *ζγός* ‘ζυγός’, *βούσκο* (<*βούσυκο*) ‘μεγάλο σύκο του Ιουνίου’, *ανεμορπή* ‘ανεμοριπή’, ζακ. *λιόφτο* (<*λιόφυτο*) ‘λιόδεντρο’
- iv. επέκταση προφωνηεντικού συλλαβικού /i/ (ιδίως τονούμενου) με συνοδίτη φθόγγο [j] (δεν εντόπισα αναφορά για τη Ζάκυνθο, παρότι ακούγεται): στη βιβλιογραφία (Κοντομίχης 2001: 15, Τσιτσέλης 2003: 38, Κατσούδα 2016: 73, Σιμήρης 2016: 66) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον:¹⁸ *Μαρία* [ma'ri'a] (NEK [mɛ'riɛ])
- v. σποραδικά, ανάπτυξη [i u] μεταξύ υγρού-άλλου συμφώνου (στη Λευκάδα και μεταξύ τριβόμενου-κλειστού) ή αντίστροφα, και για συλλαβοποίηση ανοίκειας συμφωνικής ακολουθίας: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 34, Κοντομίχης 2001: 15, Ραυτοπούλου 2012: 66, Κατσούδα 2016: 59, Σιμήρης 2016: 65-66) συμφύρεται με διαφορετικά φαινόμενα/καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον: κερκ./κεφ. *χέρισο* ‘χέρσο’, λευκ. *π(ι)λένω* ‘πλένω’, ιθακ. *μπιρίκι* ‘μπρίκι’, κεφ. *τσακουμάκι* (<*τσακμάκι*) ‘αναπτήρας’, κεφ./ζακ. *βούλουκος* ‘βούρκος’, κυθ. *αλιφάδι* ‘αλφάδι’
- vi. σποραδικά, κληρονομημένο ή νεωτεριστικό [o] αντί [u]: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 35, Μαγουλά και Μπέης 2012: 47, Κατσούδα 2016: 66, Σιμήρης 2016: 73) δεν καθορίζεται αιτία/περιβάλλον: *κομπί* ‘κουμπί’, *ορά* ‘ουρά’
- vii. κράση του [u] στα *που/μου/σου/του* με αρχικό [e i] (ριζικό ή αύξηση) ακόλουθου ρήματος, με αποτέλεσμα [o], στη γρήγορη ομιλία (>16ος αι., βλ. Holton 2017: 21 με αναφορά και για τα Κύθηρα): στη βιβλιογραφία (Φίλιππας 2009: 126, Γιακουμάκη 2012: 175, Μαγουλά και Μπέης 2012: 48, Ραυτοπούλου 2012: 63) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον/υποβαθμίζεται η φωνοσυντακτική διάσταση: *πόρκεσαι*, *πόπες*, *πολάβετε* ‘που έρχεσαι’, ‘που είπες’, ‘που ελάβατε’
- viii. σποραδικά, [v]>[ɣ] πριν από [l m]: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 38, Κοντομίχης 2001: 3, Μαγουλά και Μπέης 2012: 47, Κατσούδα 2016: 79, Σιμήρης 2016: 80, Πυλαρινός 2017: 12) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον: *γλέπω*, *σούγλα*, *θάγμα* ‘βλέπω’, ‘σούβλα’, ‘θαύμα’
- ix. σποραδικά, τροπή τριβόμενων χειλικών σε τριβόμενα οδοντικά πριν από /i/: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 37, 38, 40, Τσιτσέλης 2003: 217, Κατσούδα 2016: 80) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον: *Θίλιππας* ‘Φίλιππος’, *θυλακή* ‘φυλακή’, *θύκι* ‘φύκι’, *Αγιοδήμα* ‘Άγιο Βήμα’, *διβάρι* ‘ιχθυοτροφείο’ (<*βιβάρι*), *αθιβολή* ‘αμφιβολία’
- x. προσυμφωνικά, /l/>[r] (Χυτήρης 1978: 38, 39, Κατσούδα 2016: 78, Σιμήρης 2016: 84) (υπολειμματικό στη Λευκάδα): *βάρσαμος* ‘βαλσαμόχορτο’
- xi. σποραδικά, στην ακολουθία CVC+/r/, μετάθεση του /r/ από μετασυμφωνική θέση στη μεταριζική συλλαβή σε μετασυμφωνική θέση στη ριζική συλλαβή: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 40, Κατσούδα 2016: 81, Πυλαρινός 2017: 11) συμφύρεται με διαφορετικά φαινόμενα/καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον: *πρικός* ‘πικρός’
- xii. διατήρηση/αποκατάσταση κλειστότητας μη χειλικών άηχων συμφώνων (τριβόμενων στη NEK) μετά από /f r s/ (διαφορές ανά νησί/περιοχή): στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 39-40, Μαγουλά και Μπέης 2012: 47, 48,

¹⁸Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 818-819).

- Κατσούδα 2016: 79, 80, Σιμήρης 2016: 79) δεν αναφέρεται ως ενιαίο φαινόμενο: *ορθός* ‘ορθός’, *ευκή* ‘ευχή’, *σκόλη*¹⁹ ‘σχόλη’
- xiii. απλοποίηση /sts/>[ts]: στη βιβλιογραφία (Φίλιππας 2009: 125, Σιμήρης 2016: 69) αιτιολογείται/περιγράφεται ανεπαρκώς:²⁰ *ο γιος τση Στάμωσ* [o'jo tsi'stamos] ‘ο γιος της Στάμωσ’

2.1.3 Ανεπαρκώς περιγραφόμενα

- i. ιδιαιτερότητες ποσοτικής προσωδίας-φραστικού επιτονισμού (μικρές διαφορές ανά νησί/περιοχή), που παραπέμπουν στη Βενετική²¹ (ποσοτική προσωδία που εκδηλώνεται ως τάση μακρότητας μετατονικής/τελικής συλλαβής): στη βιβλιογραφία αναφέρονται αόριστα²²/παρομοιάζονται εσφαλμένα με ιταλικά προσωδιακά χαρακτηριστικά (μακρότητα τονούμενης συλλαβής).²³
- ii. φωνηεντοληξία ευρύτερη από το [-λόγιο/+λαϊκό] επίπεδο ύφους της NEK, συχνά με μορφοφωολογικές-μορφοσυντακτικές-φωνοσυντακτικές προεκτάσεις (βλ. 2.2.2x, 2.2.3i), που υποβαθμίζονται στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 68-69 και 2012: 54, Τσάκωνα 2006, Κατσούδα 2016: 46-47, 50, Σιμήρης 2016: 60, 62-64, 98-99):²⁴ *τονν/των αμπελιώνε* ‘των αμπελιών’, *εκειόνε* ‘αυτόν’, *τον καψερόνε* ‘τον καψερό’, *φεριμπό* ‘φεριμπότ’²⁵
- iii. εντονότερα ακρογλωσσική φατνιακή πραγμάτωση του /l/ ως [ɫ] (εκτός πριν από /i/, οπότε ουρανικοποιείται).²⁶ στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 68, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Ντελόπουλος 2019: 791) περιέχονται αόριστες/αμφίβολες αναφορές:²⁷ *πλένω* [ˈplɛno] (NEK [ˈplɛno])
- iv. ουρανικοποίηση των /l n/ πριν και από συλλαβικό /i/.²⁸ στη βιβλιογραφία (Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Κατσούδα 2016: 46) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον: *λιβάδι* [liˈvaði], *άνοιξη* [ˈaɲiksi]

2.1.4 Επαρκώς περιγραφόμενα

¹⁹[sk] αντί [sx] σποραδικά και στη NEK ως [-λόγιο/+λαϊκό], πβ. Σιμήρης (2016: 79).

²⁰Ως αντιμετάθεση με το προηγούμενο φωνήεν/ως αποβολή συλλαβής. Πβ. Κριμπάς (2019b: 807, 826). Αλλού (Ραυτοπούλου 2012: 67) το φαινόμενο παραβλέπεται.

²¹Οι διαφορές μεταξύ βενετικού και ιταλικού επιτονισμού είναι περιβόητες, βλ. Canepari και Panizzolo (1981), Canepari (1986a, 1986b)· ο βενετικός προσεγγίζει ισπανικές ΓΓΠ (Miotti και Romano 2009), ο ιταλικός κρητικές (Baltazani και Kainada 2019). Πβ. Joseph και Tserdanelis (2003: 831), που διακρίνουν επτανησιακό από κρητικό επιτονισμό, και Baltazani και Kainada (2019: 45-46), που (ανακριβώς) ανάγουν και τον επτανησιακό στην Ιταλική.

²²Βλ. π.χ. Κοντοσόπουλος (1981: 130-131, 2001: 68, 2012: 53), Joseph και Tserdanelis (2003: 831), Τσάκωνα (2006: 1), Καραντζή-Ανδρειωμένου (2008:108 και 2012: 185), Ράλλη (2014: 78-79), Σιμήρης (2016: 37-38, 80), Κοντομίχης (2001: 12), Κατσούδα (2016: 83), Πυλαρινός (2017: 11), Ντελόπουλος (2019: 791), με πλησιέστερη τη φωνητική περιγραφή του Πυλαρινού (μακρότητα τελικής συλλαβής).

²³Βλ. π.χ. Κοντοσόπουλος (1985 στο Ραυτοπούλου 2012), Καραντζή-Ανδρειωμένου (2008:108 και 2012: 185), Μαγουλά και Μπέης (2012: 45, 47), Baltazani και Kainada (2019: 45-46).

²⁴Αλλού (Ντελόπουλος 2019: 791) υποβαθμίζεται η φωνολογική διάσταση, βλ. ορθά Horrocks (2010: 277). Το φαινόμενο ανάγεται στον 17ο αι. τουλάχιστον για το γ' πρόσωπο μεσοπαθητικού παρατατικού (Holton 2017: 19-20) (γνωστό και στο [-λόγιο] επίπεδο ύφους της NEK).

²⁵Πβ. NEK *μπετό* (<γαλλ. *béton*) και επταν. *μπέτινος* (<μπετό) ‘από μπετό(ν)’ (με πλήρη προσαρμογή στη νεοελληνική μορφολογία).

²⁶Σε Λευκάδα/Κύθηρα προφέρεται, αντίστοιχα, [ɫ]-[ɫ] πριν από [a o u].

²⁷Ιδιαιτερότητες: Λευκάδα: /l/+[a o u]=[ɫ], /l/+i/=[ɫ], /l/+e/=[ɫ]. Κύθηρα: πιθανώς /l/+e/=[ɫ], κρίνοντας από αναφορές για πραγμάτωση [ɫ] πριν από [e] (Κατσούδα 2016: 72) και από τα *αϊτάνα*, *βόιτο* (<βεν. *altana*, *volito*), βλ. Κριμπάς (2019a: 264 και 2019b: 822).

²⁸Μεταπραγματολογικά στερεότυπα (Παπαζαχαρίου *et al.* 2016) εμποδίζουν την αποδοχή αυτού του (οριακά διαλεκτικού) χαρακτηριστικού ως μέρους της ποικιλότητας της NEK (Παππάς 2008, Σιμήρης 2016: 75).

- i. μεσοφωνηεντική σίγηση/αστάθεια του /γ/ (Τσάκωνα 2006, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Φίλιππας 2009: 126, Σιμήρης 2016: 60): *σφαή* (<*σφαγή*) ‘σβέρκος’

2.2 Μορφολογικό επίπεδο

2.2.1 Παραβλεπόμενα

- i. αιτιατική ενικού προσωπικής/κτητικής αντωνυμίας ισχυρού τύπου α’/β’ προσώπου ενικού χωρίς την κατάληξη *-να(νε)* (εκτός για μετρικούς λόγους) (δεν εντόπισα αναφορά για τα Κύθηρα): *(ε)μέ/(ε)σέ* ‘*(ε)μένα(νε)/(ε)σένα(νε)*’

2.2.2 Γεωγραφικώς υποβαθμιζόμενα (ενίοτε και ανεπαρκώς περιγραφόμενα)

- i. άτονο θεματικό/ληκτικό [e] σε δάνεια (βενετικών/ιταλικών) ονόματα/επιρρήματα (Κοροσίδου-Καρρά 2003: 50-52, 82, Μακρή, Κουτσούκος, και Ανδρέου 2013: 61-65, Κατσούδα 2016: 98): *βεραμέντε* (<βεν./ιτ. *veramente*) ‘πράγματι’, *κόντες* (<ιτ./βεν. *conte*) ‘κόμης’, *ισπετσιόνε* (<ιτ. *ispezione*) ‘επιθεώρηση’, *ονόρε* (<ιτ. *onore*), κερκ. *νιοράντες* (<βεν. *gnorànte*) ‘επιδειξιομανής/ακαλλιέργητος’, κυθ. *ντριτσάντες* ‘εξάρτημα όπλου για καλύτερη στόχευση (Κατσούδα 2016: 98)’ (<ιτ./βεν. *drizzante/drizzànte*)
- ii. στερητικά επίθετα σε *-(γ)ος* (Χυτήρης 1978: 64, Κατσούδα 2016: 190-191): *ακούνη(γ)ος* ‘ακίνητος’
- iii. σποραδικά, εξωτερική συλλαβική αύξηση *η-* (Χυτήρης 1978: 49, Κοντομίχης 2001: 15, Αυλωνίτη 2006: 68, Κοντοσόπουλος 2012: 54, Ραυτοπούλου 2012: 65, Σιμήρης 2016: 123, Κατσούδα 2016: 47, 141, Πυλαρινός 2017: 12), κυρίως σε ρήματα με ριζικό [e], άρα ίσως αποτελεί ανομοίωση: *ήπρεπε* ‘έπρεπε’
- iv. παρουσία δεικτικού/αναλογικού *ε-* σε δεικτικές αντωνυμίες/επιρρήματα (συχνά σε σύνθεση με δεικτικά επιθήματα *εδ-/έδ-*): στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 45, Γιακουμάκη 2012: 175, 176-177, Κατσούδα 2016: 127-130, Σιμήρης 2016: 64) παραβλέπεται η μορφοφωνολογική διάσταση: *ευτειός/-ή/-ό*, *ευτήνος/-η/-ο*, *ευτούνος/-η/-ο*, *εκειός/-ά/-ό*, *ευκειός/-ά/-ό*, *ευκείνος/-η/-ο*, *εδεκειός/-ή/-ό*, *εδευτήνος/-η/-ο*, *εδετόσος/-η/-ο*, *εδαύτος/-η/-ο*, *έδεπα*, *ευτόπισω*, *ευτάπανου*, *έντονε/έντηνε/έντο*, αλλά και *επέρυσι*, *εσήμερα* (κατά τα *εφέτος*, *εχτές*) κ.ά.
- v. σύνθετη κατάληξη *-μετε* στο α’ πληθ. προστακτικής/προτρεπτικής υποτακτικής ενεργητικού ενεστώτα μονοσύλλαβων φωνηεντόληκτων ρημάτων λόγω προσθήκης της κατάληξης β’ πληθ. *-τε(-ς/-νες)* προς δήλωση συμπερίληψης του λήπτη/των ληπτών του εκφωνήματος (δεν εντόπισα αναφορά για τα Κύθηρα): στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 49, 55, Μαγουλά και Μπέης 2012: 48, Γιακουμάκη 2012: 177, Σιμήρης 2016: 128) απουσιάζει ετυμολόγηση/περιβάλλον/λειτουργία:²⁹ κερκ./κερκ. *πάμετε*, ιθακ. *πάμετε/πάμειτε*, ζακ. *πάμετε(ς)*, λευκ. *πάμ’τε(νες)*
- vi. ενεστωτικό επίθημα *-τ-* σε ουρανικόληκτα/ιστορικά χειλικόληκτα ρήματα (δεν εντόπισα αναφορά για τα Κύθηρα): στη βιβλιογραφία (Σιμήρης 2016: 80) θεωρείται εσφαλμένα φωνολογικό:³⁰ *δείχτω*, *ρίχτω* ‘δείχνω’, ‘ρίχνω’
- vii. σποραδικά, επίθημα αορίστου *-κ-* (Χυτήρης 1978: 49, Ραυτοπούλου 2012: 65, Κατσούδα 2016: 143, Σιμήρης 2016: 125): *εδώκετε* ‘δώσατε’

²⁹Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 832-834). Ορθά μόνο Σιμήρης (2016: 128).

³⁰Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 836).

- viii.ληκτικό [e] στο β' ενικό μεσοπαθητικού παρατατικού,³¹ χαρακτηριστικό μορφοφωνολογικό (δεν εντόπισα αναφορά για τη Λευκάδα): στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 48, Αυλωνίτη 2006: 33, Κατσούδα 2016: 136, Σιμήρης 2016: 121) υποβαθμίζεται σε απλώς φωνολογικό: *ήσουνε* 'ήσουν(α)'
- ix. κατάληξη -νε στο α' και/ή στο β' πληθυντικό μεσοπαθητικού παρατατικού (>15ος αι., βλ. Holton *et al.* 2019: 1561-1564) και/ή υποτακτικής ενεστώτα (διαφορές ανά νησί/περιοχή: δεν εντόπισα αναφορά για τα Κύθηρα): στη βιβλιογραφία αναφέρεται μόνο για το ρήμα *είμαι* (Φίλιππας 2009: 126)/παραβλέπεται το α' πληθυντικό (Χυτήρης 1978: 48, Αυλωνίτη 2006: 28-29, Horrocks 2010: 444, Γιακουμάκη 2012: 177): κεφ./κερκ. *εσκιαζόμαστανε, εσκιαζόσαστανε* 'φοβόμασταν', 'φοβόσασταν', ζακ. *ερχόστανε* 'ερχόσασταν', λευκ. *να 'στανε καλά* 'να 'στε καλά'
- x. προαιρετικός/υποχρεωτικός (ανά περιοχή) σχηματισμός του ενεργητικού παρατατικού και (τουλάχιστον σε Ιθάκη/Κέρκυρα) της διαρκούς προστακτικής³² ιστορικά συντηρημένων³³ ρημάτων με το επίθημα -ου(ν-) (<αρχ.ελλ. -ων/-ουν: *ηγάπων/εποίουν/εδήλουν* με επανανάληψη) (Χυτήρης 1978: 51-51, Αυλωνίτη 2006: 34, Κατσούδα 2016: 138-139, Σιμήρης 2016: 118-119) (δεν εντόπισα αναφορά για τη Λευκάδα): στα Κύθηρα μόνο στο α' ενικό, ως -ου (>-ουν): *εμίλουνα*, 'μιλούσα,μίλαγα', κερκ./ιθακ. *μίλουνε* 'μίλα', κυθ. *εμίλου* 'μιλούσα,μίλαγα'
- xi. επιρρηματικό επίθημα -θε(-νε) (κερκ./λευκ. και -θιό/-ς, ζακ. και -θες) που δηλώνει απομάκρυνση/αφετηρία: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 53, Μαγουλά και Μπέης 2012: 48, Γιακουμάκη 2012: 178) δεν καθορίζεται η μορφή/η λειτουργία:³⁴ *πούθε* 'από πού' (<πόθεν), λευκ./κερκ. *(ο)ζωθιός* 'έξω από (σε ευχές)' (<έζωθεν), κεφ. *εδεπάθενε* 'από εδώ ακριβώς' (<εδώ+επάνω+-θεν), ζακ. *όθενες/όζωθες* 'όπου'/'απ' έξω' (<όθεν/έζωθεν)
- xii. πολυάριθμα γενικοφανή επιρρήματα ελληνικής/ιταλικής/βενετικής/μικτής αρχής σε -ίς/-ου(ς)/-ού(ς)/-ως: στη βιβλιογραφία (Χυτήρης 1978: 53-54, Κοροσίδου-Καρρά 2003: 81, Ραυτοπούλου 2012: 65-66, Κατσούδα 2016: 151-153, Σιμήρης 2016: 171-172) απουσιάζει μορφολογικός περιληπτικός χαρακτηρισμός: *απίκου* 'σε ετοιμότητα', *κάτου/α(ι)πάνου* 'κάτω/επάνω', *μονοτάρου(ς)/μονιτάρους* 'μεμιάς', *μεσοστρατίς* 'στη μέση του δρόμου'

2.2.3 Ανεπαρκώς περιγραφόμενα

- i. αιτιατική σε -νε στο αρσ./θηλ. ενικού (στα προπαροξύτονα με δεύτερο, εγκλιτικό τόνο) όχι μόνο αντωνυμιών (όπως στο [-λόγιο/+λαϊκό] επίπεδο ύφους της NEK, π.χ. *τον άλλονε, αυτόνε*), αλλά και επιθέτων (αρσ. υποχρεωτικά/θηλ. προαιρετικά) όταν δεν προηγούνται αμέσως του προσδιοριζόμενου ουσιαστικού ή ουσιαστικοποιούνται, και (προαιρετικά) (προπαρ)οξύτωνων αρσενικών ουσιαστικών (για τα Κύθηρα αναφέρεται³⁵ μόνο στις αντωνυμίες και στο αριθμητικό *ένας/μία*): στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 69 και 2012: 54, Κατσούδα 2016: 46, Σιμήρης 2016: 60, 92, Ντελόπουλος 2019: 791) παραβλέπονται η μορφοσυντακτική-φωνοσυντακτική διάσταση/το περιβάλλον/οι τύποι επιθέτων χωρίς -νε: *καφέ βαρύνε* 'καφέ βαρύ', *τον πράσινόνε το σίκλο* 'τον

³¹Βλ. αναλυτικότερα (2019b: 837-838).

³²Βλ. αναλυτικότερα (2019b: 840-841) (όπου από παραδρομή: «προστακτική αορίστου»).

³³Όχι μόνο β' τάξης (-έω), όπως αναφέρει ανακριβώς ο Horrocks (2010: 443-444).

³⁴Βλ. ορθά Σιμήρης (2016: 145-146). Στη NEK απολιθωμένο (*δώθε-κειθε, πέρα-δώθε*).

³⁵Βλ. Κατσούδα (2016: 121, 123-134).

- πράσινο τον κουβά’, *τηνε θέλει μικρήνε* ‘τη θέλει μικρή’, αλλά: *βαρύ καφέ, πράσινο σίκλο, μικρή κοπέλα* (*μικρήνε κοπέλα* κ.λπ. μόνο για μετρικούς λόγους, στην ποίηση)
- ii. αρχικό [ts] σε πλάγιες πτώσεις οριστικού άρθρου/κτητικής/άτονης προσωπικής αντωνυμίας γ’ προσώπου λόγω συγκοπής του άτονου φωνήεντος και επανάλυσης (διαφορές ανά νησί/περιοχή),³⁶ ενίοτε και αναλογίας:³⁷ στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 68 και 2012: 54, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108 και 2012: 185, Φίλιππας 2009: 128, Καραντζόλα και Λαβίδας 2016: 141, Κατσούδα 2016: 46, Mela-Athanasopoulou 2016: 286-290, Ντελόπουλος 2019: 791) αιτιολογείται ανεπαρκώς/εσφαλμένα και παραβλέπεται η μορφοσυντακτική-φωνοσυντακτική διάσταση: *τσι χρονιές* ‘τις χρονιές’, *τσου/τσι κοράκου* ‘τους κόρακες’, *τ’ αντρός* ‘του άντρα της’, *τση έδωκα* ‘της έδωσα’, *τσόδωκα* ‘(με κράση) τους έδωσα’, *φέρ’ τσου* ‘φέρ’ τους’
 - iii. ιδιαίτερα ελληνικής/ιταλικής/βενετικής/μικτής αρχής επιθήματα (σποραδικά/λόγια/άγνωστα στη ΝΕΚ): στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 69 και 2012: 55-56, Κοροσίδου-Καρρά 2003: 60-69, Τσάκωνα 2006, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Φίλιππας 2009: 126, Μακρή 2013: 144-146, Ράλλη 2014: 79, Σιμήρης 2016: 136-147, Minniti-Γκώνια 2019: 776, Ντελόπουλος 2019: 791) αναφέρονται αποσπασματικά (με έμφαση στα υποκοριστικά):³⁸ *-ίν-α/-ι, -όν-α/-ι, -ούν-α/-ι, -έλ-ος/-α/-ι, -ίτς-ι, -ούλ-α/-ι, -ούδ-α/-ι, -άδ-ος/-α/-ο, -άτ-ος/-η/-ο, -όζ-ος/-α/-ικ-ο, -ησι-άν-ος/-α/-ικ-ο, -μα, -ση, -σ(ι)ά, -ίτ-α-ς/-ίτ-η-ς, -άρ-ω,*³⁹ π.χ. *σπιτάτος* ‘σπιτικός’, *προκάδο* ‘με πρόκα γαρύφαλλο’, *αιματοζός* ‘με κόκκινο πρόσωπο’, *κοπελούλα* ‘είδος καλοκαιρινού λουλουδιού· κοπελίτσα’, *έγκαψη* ‘πόθος, φαγούρα, φλόγωση’, *πορτόνι* ‘πορτάκι’, *γατσούλι* ‘γατάκι’, *πλατωσιά* ‘πλάτωμα’, *μαλακωσιά* ‘σημείο μαλακό/άνετο’, *κλείσμα* ‘περιφραγμένος χώρος’, *προσφυρίτας/-της* (<πορφυρίτης) ‘είδος θαλάσσιου κοχλία’, *σπαβεντάρω* ‘τρομάζω’
 - iv. σποραδικά, διατήρηση/αναλογική αποκατάσταση/επέκταση ιστορικά τριτόκλιτης γενικής ενικού *-ός* (πάντα τονούμενης) σε θηλυκά/ελάχιστα αρσενικά ουσιαστικά (<16ος αι., βλ. Tonnet 1995: 124, 127): στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 1985: 64, 2001: 68-69, 2012: 55, Τσάκωνα 2006: 1, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Horrocks 2010: 287, 387, Κατσούδα 2016: 46, 99, Ντελόπουλος 2019: 791) καθορίζεται ανεπαρκώς η αιτία/το περιβάλλον: *τση γιδός* (λευκ. *τσ’ γιδός*) ‘γίδας’, *τ’ αντρός* ‘του άντρα’
 - v. διατήρηση/αναλογική επέκταση εξωτερικής συλλαβικής αύξησης *ε-/η-* στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 68-69 και 2012: 54, Τσάκωνα 2006: 1, Φίλιππας 2009: 125, Horrocks 2010: 277, Κατσούδα 2016: 47, 140, Σιμήρης 2016: 60) χαρακτηρίζεται/αιτιολογείται ανεπαρκώς: *εκάμαμε* ‘κάναμε’, *ηφέραμε* ‘φέραμε’
 - vi. επέκταση ασυναίρετης κατάληξης *-άω* (στα Κύθηρα/Αντικήθυρα *-ώ*, αλλά που κλίνεται *-άς-ά-ούμε-άτε-ού/ούνε*) σε ρήματα (ιστορικά) συνηρημένα β’ τάξης ή σε *-ίζω* (ΝΕΚ), ενίοτε το αντίστροφο, αλλά παραλείπεται στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 69, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2008: 108, Ντελόπουλος 2019: 791): *αλυχτάω* ‘γαυγίζω’ (<υλακτέω-ώ), κεφ./λευκ./κυθ. *βαρώ/βαρείς* ‘βαράω/-άς’, κερκ. *προβοδάω* ‘ξεπροβοδίζω’

³⁶Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019a: 265 και 2019b: 825-827).

³⁷Βλ. Κοντοσόπουλος (2001: 69), Mertiris (2019: 147-148).

³⁸Πληρέστερα βλ. Κατσούδα (2016: 163-199), για το *-όζος* βλ. Katsouda (2016).

³⁹Τα *-έρω/-ίρω* (π.χ. *γοδέρω/γουνδέρω/σπαρίρω*) δεν είναι παραγωγικά, αλλά μέρος ρημάτων αυτούσιας ιταλικής/βενετικής προέλευσης.

- vii. καταλήξεις α' ενικού/γ' πληθυντικού μεσοπαθητικού ενεστώτα με στρογγυλό φωνήεν (/o u/): -(i)ome -iode/, ζακ. -iume -iude/· στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2001: 69 και 2012: 55, Κατσούδα 2016: 47, 139, Ντελόπουλος 2019: 791) παραβλέπονται το γ' πληθυντικό και η ελαφρά διαφοροποίηση της Ζακύνθου: *αγαπιώμαι-αγαπιώνται* 'αγαπιέμαι, αγαπιούνται', ζακ. *αγαπιούμαι-αγαπιούνται*
- viii. συνίζηση θεματικού /i/ (ιστορικά) βαρύτονων φωνηεντόληκτων μονοσύλλαβων ρημάτων· στη βιβλιογραφία (Κοντοσόπουλος 2012: 54) καθορίζεται ανεπαρκώς το περιβάλλον/ο σχηματισμός/παραβλέπεται η μορφοφωнологική διάσταση:⁴⁰ *γδύω, κλειώ, χτιώ* 'γδύνω, κλείνω, χτίζω'

2.2.4 Επαρκώς περιγραφόμενα

- i. κατάληξη *-ετε* στο β' πληθυντικό παρατατικού/αορίστου ενεργητικής φωνής (Κοντοσόπουλος 2012: 55, Κατσούδα 2016: 47, Ντελόπουλος 2019: 791):⁴¹ *ελέετε* 'λέγατε', *ήρτετε* 'ήρθατε'

2.3 Λεξιλόγιο

2.3.1 Γεωγραφικώς υποβαθμιζόμενα

- i. ιδιαίτερο πανιόνιο ελληνικό/λατινοελληνικό (συχνά μεσαιωνικό/αρχαϊκό) λεξιλόγιο (Χυτήρης 1978: 30-31, Κοντοσόπουλος 2001: 71-72, Κατσούδα 2016: 251-252, 256-258, Σιμήρης 2016: 197-203):⁴² *αγκωνή* 'γωνία', *όβολα* 'χρήματα', *λαμπάζω* 'ξαφνιάζω, τρομάζω (μτβ.)',⁴³ *ναίσκε/ό(ι)σκε* 'ναι/όχι', *ζέλεξη* 'απολογία, εξήγηση', *μάννα!* 'ποπό!' (επιφών.), *όγοιος/-α/-ο* 'όποιος/-α/-ο', *οχ* (<εκ) 'από', *πούπετα(ς)* (<πού ποτε) 'πουθενά', *στελιάζω* (<στελεός) 'στηρίζω', *στρέω/έστρεξα* 'βγαίνω σε καλό/επαληθεύομαι', *σφάμελος* 'μαζί με την οικογένειά του'
- ii. ιδιαίτερο πανιόνιο γηγενές/μικτό φρασεολόγιο (Χυτήρης 1978: 70-74, Σιμήρης 2016: 203-204): *κάμε κόντο* 'υπολόγισε, λογάριασε', *πάω αμόντε* 'καταστρέφομαι, χάνομαι'

2.3.2 Επαρκώς περιγραφόμενα

- i. αυξημένο (ως προς τη ΝΕΚ) ρομανικό (βενετικό/ιταλικό) (Σαλβάνος 1918: 3, Κοντοσόπουλος 2001: 68 και 2012: 53, 56, Τσάκωνα 2006: 1, Φίλιππας 2009: 115-122, 127-128, Καραντζή-Ανδρειωμένου 2012: 185, Μαγουλά και Μπέης 2012: 47, Μακρή 2013: 11, Ράλλη 2014: 78-79, Κατσούδα 2016: 253-254, Σιμήρης 2016: 60, 180-194, Minniti-Γκώνα 2019) ή ρομανοελληνικό λεξιλόγιο λόγω μακρόχρονης ενετικής διοίκησης (Fanciullo 2008: 170, 188-189, 193, 197): *(α)μπονόρα* 'νωρίς', *ξαλεγράρω* 'ξεδίνω, ξεφαντώνω', *ποστιάζω* 'τοποθετώ κάτι πάνω σε κάτι άλλο', *τακουί(νο)* 'πορτοφόλι', *φουντάκι* (λευκ. *φ'ντάκι*) 'κατακάθι'
- ii. ελάχιστα/περιορισμένα (ως προς τη ΝΕΚ) τουρκικά δάνεια (Κοντοσόπουλος 2001: 68, Κυρανούδης 2009: 29, Σιμήρης 2016: 60), περισσότερα στη Λευκάδα λόγω Οθωμανοκρατίας (1479-1684) (Κοντομίχης 2001: 13, Φίλιππας 2009: 128)

⁴⁰Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 836-837).

⁴¹Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 835-836).

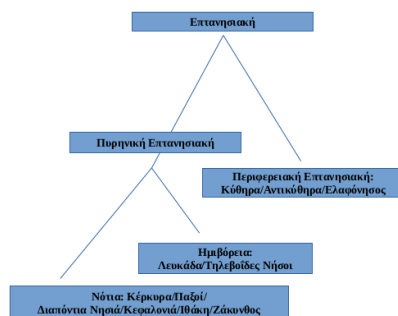
⁴²Βλ. αναλυτικότερα Κριμπάς (2019b: 846-847).

⁴³Στα Κύθηρα και αμετάβατο (Κατσούδα 2016: 142).

και στα Κύθηρα λόγω της Μικρασιατικής Καταστροφής (επιστροφή Κυθρίων της Σμύρνης) (Κατσούδα 2016: 42, 254-255)

3 Συμπεράσματα

Εξετάστηκαν 47 χαρακτηριστικά (προτεινόμενη ταξινόμηση): 36 συστηματικά, 11 σποραδικά· 21 φωνολογικά, 22 μορφολογικά (συμπεριλαμβάνονται 3 μορφοφωνολογικά, 2 μορφοσυντακτικά-φωνοσυντακτικά, 1 μορφοσυντακτικό-μορφοφωνολογικό-φωνοσυντακτικό) και 4 λεξιλογικά,⁴⁴ ευρύτατα διαδεδομένα στα Επτάνησα, αλλά άγνωστα/υπολειμματικά στη ΝΕΚ ανεξαρτήτως επιπέδου ύφους. Από αυτά, στη βιβλιογραφία: 4 παραβλέπονται, 27 αναφέρονται μόνο για 1-4 ιόνια νησιά παρότι τα περισσότερα είναι πανιόνια (17 από αυτά περιγράφονται και ανεπαρκώς), 12 αναγνωρίζονται ως πανιόνια αλλά περιγράφονται ανεπαρκώς, και μόνο 4 περιγράφονται επαρκώς. Δεν εντοπίστηκαν 4 για τα Κύθηρα και 2 για τη Λευκάδα, άρα τα αυστηρώς πανιόνια είναι 41. Από αυτά, 7 διαφοροποιούνται ελαφρά σε ένα ή περισσότερα νησιά. Συνεπώς, πανομοιότυπα σε πανιόνιο επίπεδο είναι 34 χαρακτηριστικά (παλαιότερα ίσως περισσότερα), άρα υπεραρκετά για την αντιμετώπιση της Επτανησιακής ως ενιαίας διαλέκτου (με ελάχιστες ενδοδιαλεκτικές διαφοροποιήσεις, βλ. Εικόνα 1), δεδομένης αντίστοιχης αντιμετώπισης π.χ. της Κυπριακής ή της Ποντιακής (παρά τις ενδοδιαλεκτικές διαφοροποιήσεις) βάσει, αντίστοιχα, μόλις 24 (Ραυλού 2012: 967-968) και 12 (Παπαδόπουλος 2016: ιε-ιζ) χαρακτηριστικών. Οι ομοιότητες με/επιδράσεις από π.χ. Πελοπόννησο-Ρούμελι-Ήπειρο-Κρήτη ούτε υπονοούν πανιδιωματικότητα (Μαγουλά και Μπέης 2012: 50), ούτε αναιρούν τη μοναδικότητα του συνδυασμού χαρακτηριστικών στην Επτανησιακή. Ολιστικές διαλεκτολογικές προσεγγίσεις περιοχών με έντονο ιστορικοπολιτισμικό αποτύπωμα, όπως τα Επτάνησα, ενισχύουν τα τοπικά δίκτυα και την περιφερειακή συνοχή (εν προκειμένω στην περιφέρεια Αδριατικής-Ιονίου).⁴⁵

Εικόνα 1

Βιβλιογραφία

⁴⁴Στο συντακτικό επίπεδο όλες οι επτανησιακές ιδιαιτερότητες απαντούν και σε επίπεδα ύφους της ΝΕΚ, πβ. Κοντοσόπουλος (2001: 68), Ράλλη (2014: 79).

⁴⁵Βλ. https://ec.europa.eu/regional_policy/el/policy/cooperation/macro-regional-strategies/adriatic-ionian/#1. Εξάλλου, ήδη διδάσκονται νεοελληνικές διάλεκτοι (κρητική: Πανεπιστήμιο Κρήτης· ποντιακή: Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης/σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης)· η Επτανησιακή αξίζει τουλάχιστον αντίστοιχη αντιμετώπιση.

- Ανδριώτης, Νικόλαος Π. 1995. *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας, τέσσερις μελέτες*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Αυλωνίτη, Στυλιανή-Ζαΐρα Π. 2006. *Μορφολογική εξέταση του ρηματικού συστήματος του κερκυραϊκού ιδιώματος*. Μεταπτυχιακή διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Baltazani, Mary, and Evia Kainada. 2019. "The Cretan fall: an analysis of the declarative intonation melody in the Cretan dialect." In Ioanna Kappa, and Marina Tzakosta (επιμ.), *MGDLT7: Proceedings of the 7 International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory, Rethymno, 6-8 October 2016*, 38-48. Patras: University of Patras.
- Canepari, Luciano. 1986a. *Lingua Italiana nel Veneto (seconda edizione)*. Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova.
- Canepari, Luciano. 1986b. *Italiano standard e pronunce regionali*. Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova.
- Canepari, Luciano, e Paola Panizzolo. 1981. "L'intonazione delle parlate venete." In Manlio Cortelazzo (επιμ.), *Guida ai dialetti veneti, tomo III*, 169-85. Padova: Cooperativa Libreria Editrice Università di Padova.
- Γιακουμάκη, Ελευθερία. 2012. «Μορφολογικές παρατηρήσεις στο κεφαλονίτικο ιδίωμα». Στο Πέτρος Πετράτος (επιμ.), *Το Κεφαλονίτικο Γλωσσικό Ιδίωμα*, 173-79. Αργοστόλι: Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης.
- Fanciullo, Franco. 2008. "Gli italianismi del neogreco." *L'Italia Dialettale* 69:1-41.
- Holton, David. 2017. "Medieval and Early Modern Greek: more data, more clarity?" In Maria Chondrogianni, Simon Courtenage, Geoffrey Horrocks, Amalia Arvaniti, and Ianthi Tsimpli (επιμ.), *Proceedings of the 13th International Conference on Greek Linguistics*, 17-29. London: University of Westminster.
- Holton, David, Geoffrey Horrocks, Marjolijne Janssen, Tina Lentari, Io Manolessou, and Notis Toufexis. 2019. *The Cambridge Grammar of Medieval Modern Greek: Volume 3: Verb Morphology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Horrocks, Geoffrey. 2010. *Greek: A history of the language and its speakers (second edition)*. Malden MA/Oxford/Chichester: Wiley-Blackwell.
- Joseph, Brian D., and Georgios Tserdanelis. 2003. "Modern Greek." In Thorsten Roelcke (επιμ.), *Variation Typology: A Typological Handbook of European Languages*, 823-36. Berlin: De Gruyter.
- Καραντζή-Ανδρειωμένου, Χρυσούλα. 2008. «Χαρακτηριστικά των επτανησιακών ιδιωμάτων (με βάση αρχειακό υλικό του Ι.Α.Ν.Ε)». Στο Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος και Ρενέ Λιναρδάτου-Μαρτίνη (επιμ.), *Πηγές Επτανησιακής Φιλολογίας (1500-1940): άγνωστα έργα - φιλολογικά αρχεία - χειρόγραφα: Πρακτικά Συνεδρίου (Κεφαλλονιά 28-30 Οκτωβρίου 2006), στη μνήμη Γιώργου Γερ. Αλισανδράτου*, 105-26. Αργοστόλι: Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών.
- Καραντζή-Ανδρειωμένου, Χρυσούλα. 2012. «Προφορική και λογοτεχνική στην κεφαλονίτικη σάτιρα». Στο Πέτρος Πετράτος (επιμ.), *Το Κεφαλονίτικο Γλωσσικό Ιδίωμα*, 181-203. Αργοστόλι: Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης.
- Καραντζόλα, Ελένη, και Νικόλαος Λαβίδας. 2016. «Χαρακτηριστικά της κερκυραϊκής του 16^{ου} αιώνα». *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 36:129-50.
- Καραντζόλα, Ελένη, και Αναστάσιος Παπαϊωάννου. 2018. «Στοιχεία για την 'κοινή' και την πρώιμη Επτανησιακή/Κερκυραϊκή: η περίπτωση του Αλέξιου Παρτούρου». *Κερκυραϊκά Χρονικά* 12:237-54.

- Κατσούδα, Γεωργία. 2016. *Το γλωσσικό ιδίωμα των Κυθήρων: Περιγραφή και ανάλυση*. Αθήνα: Εταιρεία Κυθηραϊκών Μελετών.
- Katsouda, Georgia. 2016. "The Greek suffix -ozos." *Journal of Greek Linguistics* 16(2):232-265.
- Καφωμένος, Στυλιανός Τ. 1985. *Από την ιστορία της ελληνικής γλώσσας: Η ελληνική γλώσσα από τα ελληνιστικά ως τα νεότερα Χρόνια: Η ελληνική γλώσσα στην Αίγυπτο*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Κοντομίχης, Πανταζής. 2001. *Λεξικό του λευκαδίτικου γλωσσικού ιδιώματος (Ιδιωματικό-Ερμηνευτικό-Λαογραφικό)*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1981. «Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῶν Κυθήρων». *Ἀθηνᾶ* 78:125-45.
- Κοντοσόπουλος, Νικόλαος. 1985. «Επτανησιακά γλωσσογεωγραφικά». *Λεξικογραφικόν Δελτίον* 15:61-67.
- Κοντοσόπουλος, Νικόλαος Γ. 1999. «Πελοποννησιακό και επτανησιακό ιδίωμα». Στο Μιχάλης Ζ. Κοπιδάκης (επιμ.), *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας*, 198-99. Αθήνα: Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο.
- Κοντοσόπουλος, Νικόλαος Γ. 2001. *Διάλεκτοι και ιδιώματα της Νέας Ελληνικής (γ' έκδοση)*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Κοντοσόπουλος, Νικόλαος Γ. 2012. «Τα επτανησιακά γλωσσικά ιδιώματα». Στο Πέτρος Πετράτος (επιμ.), *Το Κεφαλονίτικο Γλωσσικό Ιδίωμα*, 53-57. Αργοστόλι: Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης.
- Κοροσίδου-Καρρά, Ερμιόνη. 2003. *Τα Ρομανικά (Ιταλικά-Γαλλικά) δάνεια στο σύγχρονο ιδίωμα της Ζακύνθου: Λεξικολογικές επισημάνσεις (μορφολογία-σημασιολογία) (διδασκαρική διατριβή)*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. 2019a. «Ο επτανησιακός χαρακτήρας της λευκαδίτικης γεωγραφικής γλωσσικής ποικιλίας». Στο Αργύρης Αρχάκης, Νίκος Κουτσούκος, Γιώργος Ι. Ξυδόπουλος, και Δημήτρης Παπαζαχαρίου (επιμ.), *Γλωσσική ποικιλία: Μελέτες αφιερωμένες στην Αγγελική Ράλλη*, 245-72. Περιστερί: Κάπα.
- Κριμπάς, Παναγιώτης Γ. 2019b. «Η κεφαλληνιακή/ιθακήσια γεωγραφική γλωσσική ποικιλία στο πλαίσιο της Επτανησιακής Νεοελληνικής: ανασκόπηση και παραλειπόμενα». Στο Ηλίας Τουμασάτος (επιμ.), *Πρακτικά ΙΑ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου «Επτανησιακός Βίος και Πολιτισμός», Κεφαλονιά, 21-25 Μαΐου 2018: Τόμος IV: Φιλολογία, Φιλοσοφία, Γλωσσολογία, Λαογραφία*, 801-54. Αργοστόλι: Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών.
- Κυρανούδης, Παναγιώτης (μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης). 2009. *Μορφολογία των τουρκικών δανείων της ελληνικής γλώσσας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).
- Μαγουλά, Ευγενία, και Σταμάτης Μπέης. 2012. «Ο ρόλος του κεφαλονίτικου ιδιώματος στη διαμόρφωση της Κοινής Νέας Ελληνικής». Στο Πέτρος Πετράτος (επιμ.), *Το Κεφαλονίτικο γλωσσικό Ιδίωμα*, 41-50. Αργοστόλι: Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης.
- Mackridge, Peter. 2014. "Introduction." In Anthony Hirst and Patrick Sammon (επιμ.), *The Ionian Islands: Aspects of their History and Culture*, 1-24. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
- Μακρή, Βασιλική. 2013. *Η επίδραση της Ιταλικής γλώσσας στη μορφολογία των Επτανησιακών διαλέκτων*. Μεταπτυχιακή διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών.

- Makri, Vasiliki. 2015. "Gender assignment to Romance nominal loans in Heptanesian." In Katerina Fragkopoulou, Foteini Kalamida, Timon Kardamas, Konstantina Kordouli, Michalis Marinis, Christina Panagiotou, and Nicole Vassalou (επιμ.), *Theoretical and Applied Linguistics: Proceedings of the 3rd Patras International Conference on Greek Linguistics (PICGL3), Patras, 23-25 May 2014*, 164-75. Patras: University of Patras.
- Μακρή, Βασιλική, Νίκος Κουτσούκος, και Μάριος Ανδρέου. 2013. «Δανεισμός ονομάτων και απόδοση γένους στην επτανησιακή διάλεκτο». In *Patras Working Papers in Linguistics* 3:58-72.
- Mela-Athanasopoulou, Elizabeth. 2016. "The problem of word identification in Modern Greek dialects: Evidence from Lefkada documented data". In Marina Mattheoudakis, and Katerina Nicolaidis (επιμ.), *Selected papers on Theoretical and Applied Linguistics from ISTAL 21*, 278-92. Thessaloniki: School of English, Aristotle University of Thessaloniki.
- Mertiris, Dionysios. 2019. "Morphological contamination in dialectal Modern Greek: 'accusative-like' genitives." In Ioanna Kappa and Marina Tzakosta (επιμ.), *MGDLT7: Proceedings of the 7 International Conference on Modern Greek Dialects and Linguistic Theory, Rethymno, 6-8 October 2016*, 45-55. Patras: University of Patras.
- Minniti-Γκόνια, Domenica. 2019. «Ιταλισμοί στην Κεφαλονιά». Στο Ηλίας Τουμασάτος (επιμ.), *Πρακτικά ΙΑ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου «Επτανησιακός Βίος και Πολιτισμός», Κεφαλλονιά, 21-25 Μαΐου 2018: Τόμος IV: Φιλολογία, Φιλοσοφία, Γλωσσολογία, Λαογραφία*, 771-86. Αργοστόλι: Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών.
- Μυτούλα, Αικατερίνη. 2006. «Ιδιωματικά Λεξικά και Γλωσσάρια: Συνοπτική Παρουσίαση, Βιβλιογραφικά Στοιχεία και Αναλυτική Παρουσίαση». Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2016. http://www.greek-language.gr/greekLang/medieval_greek/bibliographies/idiomatic/intro.html
- Newton, Brian. 1972. *The generative interpretation of dialect: A study of Modern Greek phonology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ντελόπουλος, Γεώργιος Α. 2019. «Ιστορικογλωσσική θεώρηση του επτανησιακού λόγου». Στο Ηλίας Τουμασάτος (επιμ.), *Πρακτικά ΙΑ' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου «Επτανησιακός Βίος και Πολιτισμός», Κεφαλλονιά, 21-25 Μαΐου 2018: Τόμος IV: Φιλολογία, Φιλοσοφία, Γλωσσολογία, Λαογραφία*, 787-99. Αργοστόλι: Εταιρεία Κεφαλληνιακών Ιστορικών Ερευνών.
- Παντελίδης, Νίκος. 2015. «Σχετικά με το ιδιωματικό υπόβαθρο της Κοινής Νεοελληνικής». Στο Γ. Ανδρουλάκης (επιμ.), *Οι γεωγραφικές και κοινωνικές ποικιλίες της Νέας Ελληνικής Γλώσσας και η παρουσία τους στην εκπαίδευση (Πρακτικά Γλωσσολογικού Συνεδρίου 4^α Τζαρτζάνεια, Τύρναβος, 7-9 Δεκεμβρίου 2012)*, 41-50. Βόλος: Εργαστήριο Μελέτης, Διδασκαλίας και Διάδοσης της Ελληνικής Γλώσσας.
- Παπαγεωργίου, Λεάνδρος Ι. 1994. «Γλωσσική σύγκριση Ηπείρου και Κέρκυρας». *Νεοελληνική διαλεκτολογία* 1:326-70.
- Παπαδόπουλος, Άνθιμος Α. 2016. *Ιστορικόν λεξικόν τῆς ποντικῆς διαλέκτου*. Αθήνα: Επιτροπή Ποντιακών Μελετών.
- Παπαζαχαρίου, Δημήτρης, Άννα Φτερνιάτη, Αργύρης Αρχάκης, και Βάσια Τσάμη. 2016. «Η πρόσληψη της γεωγραφικής ποικιλότητας σε κείμενα μαζικής κουλτούρας από μαθητές Δημοτικού». In Angela Ralli, Nikos Koutsoukos, and Stavros Bompolas (επιμ.), *Proceedings of the 6th Modern Greek Dialects and Linguistic Theory Meeting*, 144-54. Patras: University of Patras.

- Παππάς, Παναγιώτης Α. 2008. «“Άντε μωρή βλαχάρα!”: Η Ερμηνεία των [λι] και [ρι] στην ΚΝΕ». *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 28:303-13.
- Pavlou, Pavlos. 2012. “Cypriot Greek.” *Revue belge de philologie et d’histoire* 90(3):967-71.
- Πυλαρινός, Γιώργος. 2017. *Ορέ ποίο; Ζακυνθινά στιγμαίωτα*. Γαστούνη: Ηώς.
- Ralli, Angeliki. 2006. “Syntactic and morpho-syntactic phenomena in Modern Greek dialects: The state-of-the-art.” *Journal of Greek Linguistics* 7(1):121-59.
- Ralli, Angeliki. 2012. “Verbal loanblends in Griko and Heptanesian: A case study of contact morphology.” *L’Italia dialettale: rivista di dialettologia italiana* 73:111-32.
- Ralli, Angeliki. 2014. “On the Romance influence on Greek dialects.” In Patrizia del Puente (επιμ.), *Atti del Terzo Convegno ‘Parole per parlare e per parlarne’*, 259-81. Potenza: University of Potenza.
- Ράλλη, Αγγελική. 2014. «Μορφολογική αλλαγή στην επαφή γλωσσών: Ρηματικά δάνεια στη Γκρίκο και τα Επτανησιακά». Στο Ζωή Γαβριηλίδου, και Ανθή Ρεβυθιάδου (επιμ.), *Μελέτες αφιερωμένες στην Ομότιμη Καθηγήτρια Α.Π.Θ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη*, 74-92. Καβάλα: Σαΐτα.
- Ralli, Angeliki, Marianna Gkiouleka, and Vasiliki Makri. 2015. “Gender and inflection class in loan noun integration.” *SKASE* 12(3):422-60.
- Ράλλη, Αγγελική, και Βασιλική Μακρή. 2018. «Η προσαρμογή ιταλικών και ενετικών δανείων στην επτανησιακή διάλεκτο». *Κερκυραϊκά Χρονικά* 12:207-20.
- Ραυτοπούλου, Μαρία. 2012. «Χαρακτηριστικά του ιδιώματος της Ιθάκης». Στο Πέτρος Πετράτος (επιμ.), *Το Κεφαλονίτικο Γλωσσικό Ιδίωμα*, 58-71. Αργοστόλι: Σύνδεσμος Φιλολόγων Κεφαλονιάς-Ιθάκης.
- Romano, Antonio, e Renzo Miotti. 2009. “Un contributo per il confronto tra l’intonazione veneta e quella andalusa.” In Luciano Romito, Vincenzo Galatà, e Rosita Lio (επιμ.), *AISV 2007: La fonetica sperimentale: Metodo e applicazioni: Atti del 4o Convegno Nazionale AISV - Associazione Italiana di Scienze della Voce. Università della Calabria, Arcavacata di Rende (CS), 3-5 dicembre 2007*, 62-76. Torriana: EDK.
- Σαλβάνος, Γεράσιμος Ί. 1918. *Μελέτη περί τοῦ γλωσσικοῦ ιδιώματος τῶν ἐν Κερκύρα Ἀργυράδων*. Αθήνα: χ.ε.
- Σιμήρης, Δημήτρης 2016. *Το γλωσσικό ιδίωμα της Ιθάκης*. Ιθάκη: Δημοτική Κοινοφελής Επιχείρηση Ιθάκης.
- Τζιτζιλής, Χρήστος. 2016. «Η διαμόρφωση της κοινής νεοελληνικής Ι: το διαλεκτικό υπόβαθρο». *Μελέτες για την ελληνική γλώσσα* 36:425-49.
- Tonnet, Henri. 1995[1993]. *Ιστορία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Παπαδήμας.
- Trudgill, Peter. 2003. “Modern Greek dialects: A preliminary classification.” *Journal of Greek Linguistics* 4:45-64.
- Τσάκωνα, Βίλλυ. 2006. «Επτανησιακά ιδιώματα». Ανακτήθηκε 20 Ιανουαρίου 2016. http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/dialects/thema_b_5_2/index.html
- Τσιτσέλης, Ηλίας Α. 2003[1904]. *Κεφαλληνιακά σύμμικτα, Τόμος Τρίτος: Γλωσσικά-Λαογραφικά (από τα κατάλοιπα του συγγραφέα)* (επιμ. Γεώργιος Ν. Μοσχόπουλος). Αθήνα: χ.ε.
- Φιλήντας, Μένος. 1931. «Διαρμίζω». *Φιλολογική Πρωτοχρονιά* 2:25-27.
- Φίλιππας, Β. 2009. «Προσεγγίσεις στην ιδιοματική γλώσσα της Λευκάδας». Στο Δημήτριος Χ. Σκλαβενίτης, και Τριαντάφυλλος Ε. Σκλαβενίτης (επιμ.), *Πρακτικά ΙΓ΄ Συμποσίου: Ο Λαϊκός πολιτισμός της Λευκάδας και ο Πανταζής*

- Κοντομίχης (Λευκάδα, 11-13 Αυγούστου 2008), 111-31. Αθήνα: Εταιρεία Λευκαδικών Μελετών.
- Φραγκοπούλου, Κατερίνα. 2015. «Ενσωμάτωση ονοματικών δανείων στο Κεφαλλονίτικο ιδίωμα». In Katerina Fragkopoulou, Foteini Kalamida, Timon Kardamas, Konstantina Kordouli, Michalis Marinis, Christina Panagiotou, and Nicole Vassalou (επιμ.), *Theoretical and Applied Linguistics: Proceedings of the 3rd Patras International Conference on Greek Linguistics (PICGL3), Patras, 23-25 May 2014*, 223-32. Patras: University of Patras.
- Φραγκοπούλου, Κατερίνα. 2017. «Τα στάδια της μορφολογικής ενσωμάτωσης των λεξικών δανείων στα Επτανησιακά». In Eleni Agathopoulou, Terpsi Danavassi and Lia Efstathiadi (επιμ.), *Selected papers on Theoretical and Applied Linguistics from ISTAL 22*, 498-512. Thessaloniki: School of English, Aristotle University of Thessaloniki.
- Χυτήρης, Γεράσιμος. 1978. «Τὸ γλωσσικὸ ἰδίωμα τῆς Κερκύρας». *Δελτίον Ἀναγνωστικῆς Ἐταιρίας Κερκύρας* 15:29-74.
- Zgusta, Ladislav. 1971. *Manual of Lexicography*. Prague: Academia, Publishing House of the Czechoslovak Academy of Sciences.